

Тема 1.
Теоретико-
організаційні основи
митної статистики

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Державна митна служба України

<https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>

2. Державна служба статистики

України <https://stat.gov.ua/uk>

План

1. Становлення митної статистики в Україні.
2. Об'єкт, предмет і методи митної статистики.

1. Становлення митної статистики в Україні

Важлива функція в діяльності митних органів ХІХ – початку ХХ ст. – ведення митної статистики.

Митна статистика виникла на базі митного обліку – однієї з найбільш ранніх форм фіскального обліку. На першому етапі існування головним завданням такого обліку був контроль за митними прибутками.

Однак на початок ХІХ ст. урядовці усвідомили, що зовнішня торгівля є не тільки джерелом митних прибутків, але й важливою галуззю народного господарства. **Почалося складання і публікації щорічних статистичних збірників про зовнішню торгівлю.**

У другій половині 90-х рр. ХІХ ст. роботу статистичного відділення докорінно перебудували. Головним елементом перебудови стало введення карткової системи звітності митниць. Статистика зовнішньої торгівлі набула ще більш централізованого характеру і безпосередньо до відділення перейшли всі види опрацювання первинного матеріалу.

Перевірка мала багатоступеневий характер.

У зв'язку з цим існувало декілька видів звітних відомостей: за місяць, за рік. Керівництво Департаменту митних зборів дуже суворо контролювало відповідальне ставлення митниць до ведення статистики.

Зі зростанням масштабів зовнішньоекономічної діяльності у закордонну торгівлю включались нові види товарів, і центральний статистичний орган мав проблеми, пов'язані з обробленням величезного масиву інформації. Оптимальним рішенням стала заміна табличної форми звітності на карткову. Замість десятка видів таблиць митниці надсилали лише декадні звіти, які складалися з декількох карток. У відділенні картки оброблялися методом послідовної систематизації (“життєві припаси”, “сировина та напівфабрикати”, “худоба”, “вироби”). У процесі оброблення карток визначалися “головні” митниці й головні напрямки експортно-імпортних вантажних потоків.

На якість митної статистики впливав і такий фактор, як розбіжність у термінах фактичного привезення і статистичної реєстрації товарів. Власники товарів мали право тримати їх на митних складах без сплати мита 8 місяців, у 1850 р. цей термін було збільшено до 1 року, а для митниць I-го рангу – до 3 років. Більшість увезених товарів, за які не сплатили мито у звітному році, реєструвалися вже як імпорт наступного року. Водночас у звітному році реєструвалася частка товарів, увезених у минулому році. Наприклад, у 1866 р. машин було оглянуто на 12 % більше, ніж випущено на внутрішній ринок, чавуну – на 10 %. У звітності з'явилася нова тенденція перевищення – кількості товарів над випущеними митницями.

У 1890-х рр. ст. перед митною статистикою виникла ще одна проблема – підвищення достовірності цінкових показників імпорту-експорту як важливої складової загальної митної статистики. Так з 1890 по 1896 рр. митна оцінка імпорту систематично збільшувалась до 10 %, а експорту – знижувалась до 5 %. На це явище також впливала податкова реформа 1898 р., коли було запроваджено прибутковий податок, що змушувало промисловців приховувати достовірні дані про свій торговельний обіг для зменшення сплати податків. Усі ці обставини потребували від митних статистиків ужиття термінових заходів щодо підвищення якості вартісних показників. У статистичному відділенні у 1898 р. створено спеціальний Оцінний відділ, до функцій якого входила розробка довідкових цін для виявлення вартості експорту та імпорту. Довідкові ціни розроблялись на підставі інформації з біржових прейскурантів, газет, журналів, статистичних видань. Щорічно в статистичне відділення надходило понад 3000 різних видань.

Особливе місце займала процедура проведення митних аукціонів, на яких відбувалась реалізація затриманих контрабандних товарів і за рахунок цих коштів формувався преміальний фонд митниці.

При Департаменті зовнішньої торгівлі працювали митні ревізори, які вели слідство з контрабандних справ. Щоб запобігти можливим зловживанням з боку митних службовців, Департамент заборонив митним установам чинити стосовно контрабандних товарів будь-які дії, крім затримання. У будь-якому разі митні службовці мусили дотримуватися чітко визначених правил щодо виявлення контрабанди, конфіскації товарів та проведення аукціону. Для того щоб провести аукціон, необхідно було, по-перше, отримати дозвіл Департаменту зовнішньої торгівлі, по-друге, визначити вартість контрабанди, по-третє, опублікувати в пресі оголошення про проведення аукціону. Оцінювали товари спеціальні міські чиновники (присяжні оцінювачі), представники міської влади або й самої митної установи в присутності земського справника або засідателя. Визначену ними ціну товарів затверджував Департамент або наказував їх перецінити.

Особливі правила стосувалися товарів, пошкоджених або непридатних для зберігання: справи щодо таких товарів розглядалися позачергово й найближчим часом (допускався продаж без попередньої оцінки, без перевезення до місця проведення аукціонів, але після рапорту до Департаменту). Усі витрати на аукціон та перевезення конфіскату відшкодовувалися за рахунок уторгованої на аукціоні суми. На випадок подання апеляції власником конфіскованого товару або перегляду справи митні установи зберігали у своїх архівах документи про конфісковані товари та про хід слідства не менше 5 років.

У ході заходів запобігання контрабанді ставка була зроблена на фінансову винагороду митних службовців за викриття протизаконних дій. Закон про митне управління 1811 р. передбачав, що частина винагороди (20 %) перераховується в пенсійний фонд митних службовців, а решта розподіляється на 2 частини: більшу (2/3) віддають безпосереднім учасникам затримання, а меншу (1/3) – вищим чиновникам митного округу. Службовець, який керував затриманням контрабанди, отримував премію вдвічі більшу за інших (решта отримувала рівні частки).

Рис. 1. Мета використання статистичної інформації

Рис. 2. Напрями використання статистичної інформації з питань зовнішньої торгівлі

1.2. Об'єкт, предмет і методи митної статистики

Складовою загальнодержавної системи статистичного обліку і звітності, згідно із статтею 448 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року, є **митна статистика**. Митна статистика передбачає збирання, обробку, узагальнення, збереження та захист статистичної інформації про зовнішню торгівлю товарами та специфіку діяльності митних органів. Відповідно до завдань митна статистика виконує **обліково-аналітичну, контрольно-управлінську, інформаційну та наукову функції**.

Статистична інформація, яка формується, узагальнюється і аналізується митними органами, використовується в інтересах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин.

Завданнями митної статистики є:

- 1) об'єктивний та достовірний облік даних про переміщення товарів через митний кордон України; збирання, формування, опрацювання, узагальнення, всебічний аналіз та зберігання статистичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами;
- 2) подання статистичної, довідкової, аналітичної інформації з питань митної справи та зовнішньої торгівлі товарами органам державної влади в порядку, встановленому законом;
- 3) надання відповідної інформації міжнародним організаціям та митним органам інших країн згідно з укладеними відповідно до закону міжнародними договорами України та законами України;
- 4) захист статистичної інформації, яка відповідно до закону не підлягає розголошенню.

**Ведення митної статистики покладено на Державну
митну службу України.**

Статистична інформація, яка формується, узагальнюється і аналізується митними органами, використовується в інтересах зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, поліпшення митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, подальшої інтеграції України у загальносвітову систему економічних відносин.

Забороняється вимагати від митних органів статистичну інформацію, не передбачену державною статистичною звітністю, МКУ та іншими законами України.

Митна статистика складається з митної статистики зовнішньої торгівлі і спеціальної митної статистики.

Статистика зовнішньоекономічної діяльності

**Статистика
послуг**

**Митна
статистика**

Митна статистика

**митна
статистика
зовнішньої
торгівлі**

**спеціальна
митна
статистика**

Митна статистика зовнішньої торгівлі

узагальнена та відповідним
чином систематизована
інформація про переміщення
товарів через митний кордон
України

Митна статистика зовнішньої торгівлі формується, узагальнюється та аналізується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, на основі даних, які містяться у митних деклараціях.

Дані митної статистики зовнішньої торгівлі в установленому законодавством порядку використовуються відповідними органами державної влади для здійснення контролю за надходженням митних платежів до державного бюджету, валютного контролю, аналізу стану зовнішньої торгівлі України, її торговельного і платіжного балансів та економіки в цілому.

Ведення митної статистики здійснюється за методологією, яка забезпечує порівнянність даних митної статистики зовнішньої торгівлі України з даними державної статистики інших держав.

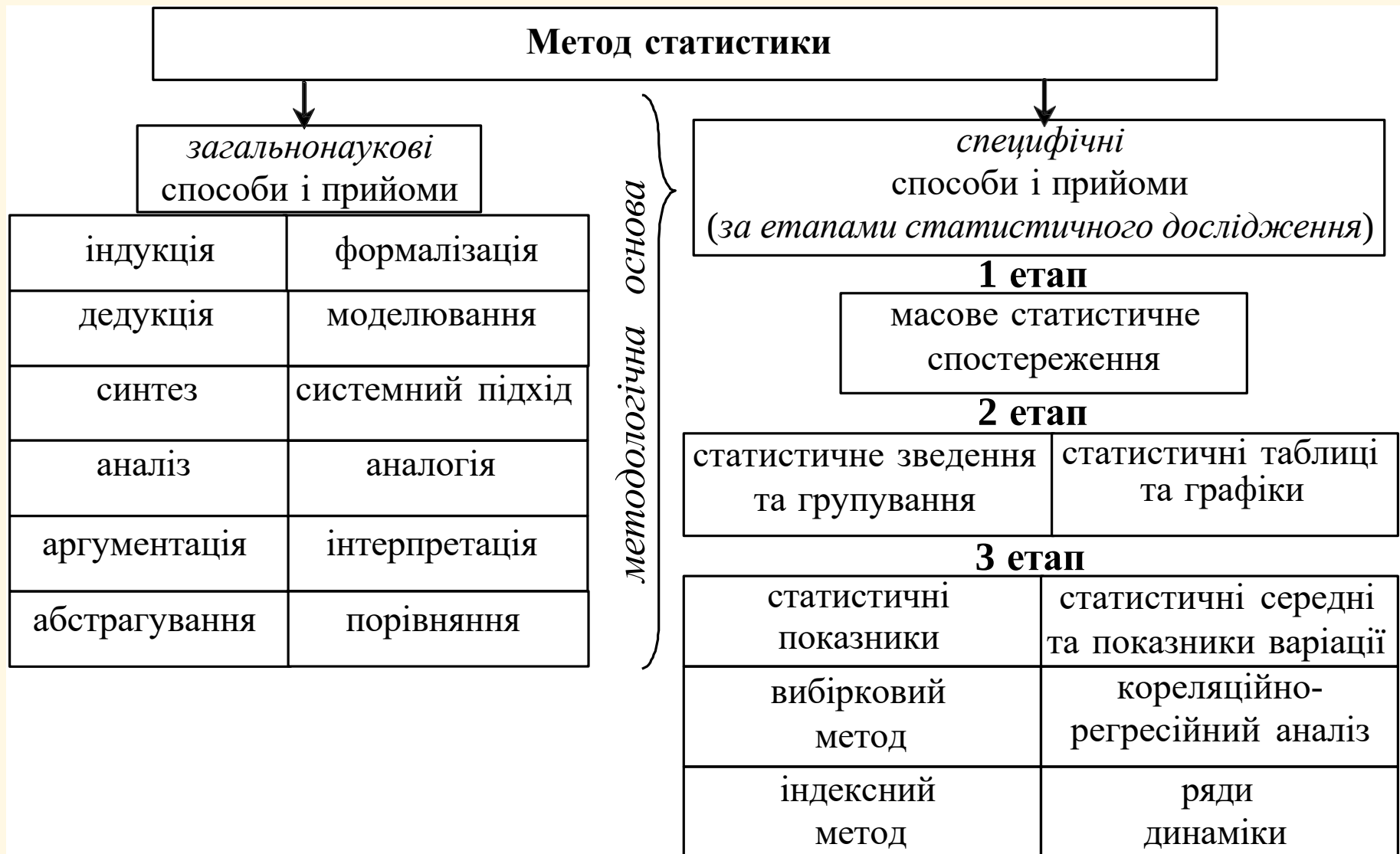
Спеціальна митна статистика

статистика переміщення транспортних засобів та осіб, статистика митних правопорушень, статистика митних платежів та інших показників діяльності митних органів, які відсутні на рівні центральної бази даних митної інформації, але необхідні для оцінки стану роботи митниць та їх підрозділів, прийняття управлінських рішень

**Предметом митної
статистики є кількісна та
якісна сторона зовнішньої
торгівлі та переміщення
транспортних засобів та осіб**

Об'єктом митної статистики є товари, транспортні засоби та особи, які перетнули митний кордон України

**Рис. 4. Характеристика методу
митної статистики**

Будь-яке статистичне дослідження складається з трьох послідовних етапів:

1) статистичного спостереження;

2) зведення і групування матеріалів, отриманих в результаті спостереження;

3) обчислення узагальнюючих показників, які всебічно характеризують досліджуване явище, та їх аналіз

Першим етапом статистичного дослідження є статистичне спостереження, і від того, наскільки повними і якісними виявляться зібрані дані, залежатимуть результати всього дослідження, зокрема рівень статистичної інформації та висновки, які в подальшому будуть зроблені дослідником.

На **другому етапі статистичного дослідження** у результаті проведеного спостереження одержують велику кількість матеріалу, що потребує знеособлення, узагальнення та систематизації. Статистичне зведення і групування передбачає впорядкування та обробку звітної інформації, отриманої від суб'єктів господарювання, а також даних, отриманих в результаті спеціально організованих спостережень та зі статистичних реєстрів, з подальшим узагальненням отриманих результатів у формі статистичних таблиць і графіків з метою виявлення типових ознак та закономірностей досліджуваних явищ та процесів.

На **третьому етапі статистичного дослідження**, використовуючи методи статистики (узагальнюючі абсолютні, відносні і середні показники, показники варіації, вибірковий метод, кореляційно-регресійний аналіз, ряди динаміки, індексний метод тощо), здійснюється наукова обробка попередньо зведених даних з метою отримання статистичної інформації.

Документи та відомості, що використовуються для формування митної статистики

Для формування митної статистики використовуються документи та відомості, що подаються до митних органів центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами згідно з нормами цього Кодексу, якими визначається порядок здійснення митного контролю та митного оформлення.

Статистична інформація з питань зовнішньої торгівлі використовується для:

- 1) визначення стратегії, тактики та основних напрямів розвитку зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) аналізу та прогнозування зовнішньоекономічної політики і ситуації, що склалася чи складатиметься на світовому ринку;
- 3) проведення переговорів з торговельно-економічних питань;
- 4) застосування заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 5) складання торговельного та платіжного балансів України, планування і проведення валютно-фінансової політики;
- 6) визначення ринків збуту товарів;
- 7) формування статистики зовнішньоекономічних зв'язків України.

Основні принципи обліку товарів і послуг у митній статистиці

Зовнішньоекономічна діяльність – це економічні відносини, які виникають у сфері міжнародного обігу: експорту та імпорту товарів, послуг, прав інтелектуальної власності, спільної підприємницької чи іншої господарської діяльності за участі іноземних юридичних осіб (нерезидентів) на економічній території даної країни і резидентів за кордоном. Успіх підприємництва на зовнішньому ринку значною мірою залежить від результативності його функціонування на внутрішньому ринку.

Для виходу на зовнішній ринок менеджер підприємства повинен прийняти **три найважливіших рішення** з таких питань:

1. Доцільність виходу на зовнішній ринок, наприклад, за умови конкурентоспроможного товару або коли виробничі потужності значно перевищують потреби внутрішнього ринку.

2. Попередня або наступна оплата за товар. Операція визначається як економічний потік, що є результатом взаємодії інституційних одиниць і відбиває створення, перетворення, обмін, передачу або зникнення економічних цінностей.

3. Вивчення середовища (економічного, політико-правового, культурного) на зовнішньому ринку. Першочерговим є вивчення економічного середовища, яке визначає умови торгівлі і митну вартість. Державна митна служба України обліковує товари, які підлягають митному декларуванню, а Державна служба статистики України обліковує в основному товари, які не підлягають митному декларуванню. Товари, що проходять митне декларування і обліковуються Державною митною службою, підлягають оподаткуванню, а також контролюються санітарними службами.

Нормативне регулювання:

Закон України «Про офіційну статистику»

Митний кодекс України

Постанова КМУ Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України